

Collaboratie op Schouwen-Duiveland in de Tweede Wereldoorlog

Schouwen-Duiveland telde in de oorlog ongeveer zevenhonderd collaborateurs. November 2017 verscheen de studie *Collaboratie op Schouwen-Duiveland in de Tweede wereldoorlog*. Vijf vragen aan schrijver Jop Steenhof de Jong.

1. Hoeveel Schouwen-Duivelanders heulden met de vijand?

„Ongeveer zevenhonderd. Tweederde daarvan is ook veroordeeld. Hiervan zijn er nog twee of drie in leven. Deze verhouding zie je overal in Nederland. Enig verschil is dat het hier heel veel kleine jongens zijn. Want je verdiende destijds een tientje per week. In de werkverschaffing acht gulden. De Duitsers hadden mensen nodig om bunkers te bouwen. Zij betaalden lonen die begonnen bij vijftien gulden. Als je dan acht kinderen had en een hoop schuld, was de keuze niet moeilijk. Je kunt deze mensen eigenlijk niet ‘fout’ noemen. Ze waren slachtoffer van de omstandigheden.”

2. Waren er ook echte landverraders?

„Een stuk of tien en die hebben allemaal lijntjes naar Arnold Ilcken, hoofdingenieur van het waterschap en oprichter van de eilandelijke NSB. Hij staat bekend als ‘de man die het eiland onder water zette’. Ik durf Ilcken wel de spil in het pro-Duitse verhaal te noemen. Nummer twee is Reinier de Waal uit Bruinisse. Hij was de olieleverancier van het waterschap. Toen de Duitsers de brandstoffenhandel overnamen, had hij geen werk meer. Ilcken maakte hem directeur van het arbeidsbureau. Hij werd gehaat omdat hij anti-Duitse mensen te werk stelde in Duitsland. Pro-Duitse eilanders bleef deze Arbeitseinzats bespaard. Na hun arrestatie werden NSB’ers in Zierikzee stevast met de brandweerauto naar de rechtbank gereden. Maar De Waal moest lopen. Onderweg werd hij beschimpt, bespuugd en met stenen bekogeld.”

3. En verder?

„Verder had je kleinere boeven als Ton Giljam en Jan Boot. Giljam werkte bij het waterschap, maar ging bunkers bouwen voor de bezetter. Hij nam personeel aan en zei dan: ‘Als je carrière wil maken moet je NSB-lid worden. Ik betaal je lidmaatschap wel.’ Op Dolle Dinsdag vluchtte hij met kisten vol geld naar Overijssel. J.P.C. Boot uit Burgh was de enige NSB-burgemeester op het eiland. Hij was door zijn fanatieke vader partijlid geworden. Bij zijn installatie deed hij een aantal smerige, antisemitische uitspraken.”

4. Waren er concentraties van NSB’ers?

„Ja, Nieuwerkerk. Dat had de bijnaam Klein Duitsland. Onder invloed van bakker Johannes Moerland gingen veel dorpingen bij de partij. Moerland schopte het tot groepsleider en sloot zich ook aan bij de SS. In de Westhoek had je er, vanwege de bunkerbouw, ook veel.

5. Zijn de landverraders veroordeeld?

„Mannen als Ilcke en De Waal kregen twaalf jaar. Bij de rechtszaak tegen De Waal riep iemand ‘Op hangen die man!’, maar op Schouwen-Duiveland zijn geen doodstraffen geëist. Er is er wel een doodgeschoten. H. J. Leijdekkers uit Zierikzee werd in kamp Haamstede door een bewaker doodgeschoten omdat hij een Duits liedje zong. De bewaker is niet vervolgd.”

Bron: PZC, Ton van den Nouweland